

The Category of Definiteness and Nominal Predication

Through a review of selected grammars of the Croatian language, from Kašić until the present day, an analysis is given of the status of adjective as nominal predicate regarding the category of definiteness, and relating to the rules about the forms in which adjectives can be used as nominal predicates. It is shown that the adjective itself, used as nominal predicate, can not express definiteness for two reasons: 1) because as nominal predicate it belongs to the verbal paradigm, and 2) because there is no noun in the nominal predicate the definiteness of which would be expressed by the adjective as the grammaticalized means for expressing the category of definiteness in that nominal predicate. It is emphasized that it is wrong to draw conclusions about the definiteness or indefiniteness of an adjective only on the basis of its form, since the grammatical category of definiteness, as well as the forms through which it can be expressed, can only be discussed in connection with the noun.

POGRJEŠAN RAZVOJ NJEMAČKE SLAVISTIKE

Mario Grčević

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa posredstvom hrvatskoga Veleposlanstva u Berlinu primilo je ovih dana (u studenome 2005. godine) dopis na njemačkome jeziku u kojem se predlaže osnivanje „ljetne akademije Hvar za kvalificirane kroatiste iz SR Njemačke”. Pošiljatelj prijedloga jedna je njemačka katedra za slavensku književnost.¹ Potpisnici su ravnateljica te katedre i njezin umirovljeni prethodnik. Iako bi njihova ljetna škola morala biti namijenjena prvenstveno onim sveučilištarcima koji u Njemačkoj studiraju kroatistiku, takav predmet u Njemačkoj ne postoji ni na jednome sveučilištu. Stoga ne postoje ni njemački kroatisti u onome smislu u kojem je u prijedlogu o njima riječ.² Potpisnici prijedloga to zaobilaze i ponašaju se kao da je stanje sasvim drugačije. Ujedno su odlučni u tome da glavnu brigu o financiranju Akademije mora preuzeti hrvatska strana. Zauzvrat ne nude ništa, osim da njemačka strana preuzme teret koji nastaje pri odlučivanju o tome tko će školu pohađati, a tko ne. Dakle, Hrvatska bi plaćala, a njemačka bi strana odlučivala o polaznicima. Potpisnici traže čak i izradbu zajedničkoga statuta, kojim bi učvrstili izborena prava. Umjesto da kažu koju o tome što Hrvatska dobiva ostvarajem njihovih zamisli, tumače da „znanstveni rad treba spojiti s apelom na pozitivne osjećaje” pa dijele lekcije koje lokacije za Akademiju u Hrvatskoj dolaze u obzir, a koje ne.

¹ U prijedlogu ne sudjeluje katedra za slavensko jezikoslovlje s istog sveučilišta s kojim katedra za slavensku književnost tvori cjelinu.

² Spomene li se u nekom studijskom opisu slučajno „kroatistika”, uz bok joj uvijek stoji „srbistika”. To je preimenovana „serbokroatistika”, a ne kroatistika.

U Hrvatskoj već imamo jednu školu koja je donekle slična zamišljenoj Akademiji na Hvaru. Na službenim mrežnim stranicama o njoj piše sljedeće:

Zagrebačka **slavistička** škola Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovana je 1972. godine sa zadatkom da potiče i promiče poznavanje hrvatskoga jezika, književnosti i kulture izvan granica Republike Hrvatske, ponajprije među inozemnim studentima i studenticama **kroatistike** te među znanstvenicima i nastavnicima (profesori, docenti, asistenti) na stranim sveučilištima i u znanstvenim ustanovama. (Istaknuo M. G.)

Ondje gdje u citiranome tekstu piše „slavistička škola”, trebalo bi pisati „kroatistička škola”, a ondje gdje piše „kroatistika”, trebalo bi pisati „slavistika” jer su polaznici te škole uglavnom studenti slavistike, a ne kroatistike. Takve zamjene teza nema ni u jednome imenu drugih sličnih slavenskih škola za strane slaviste.

Zamišljena škola na Hvaru sigurno bi nasuprot zagrebačkoj nazivno bila „kroatistička”, a ne „slavistička”. Sadržajno ne bi bila prava kroatistička škola jer predloženi program predviđa seminare i iz politologije, zemljopisa, prava, arhitekture i slične. Predviđeni su čak i takvi djelatnici koji ne bi morali znati hrvatski jezik.

Dakle, u Hrvatskoj bismo uskoro mogli imati dvije slične ljetne škole koje će svaka na svoj način ustrajno promicati kroatistiku u svijetu. Jedna je kroatistička, a zove se slavistička, vjerojatno zbog čuvanja tradicije iz jugoslavenskih vremena kada se kroatistika nije smjela zvati kroatistikom. Druga bi se pak vjerojatno zvala kroatističkom, no to ne bi bila jer bi u njoj nekroatističke predmete predavali i oni koji ne znaju hrvatski.

Pretpostavimo li da je potpisnicima prijedloga stalo do boljitka njemačke sveučilišne kroatistike, postavlja se pitanje zašto na svojoj katedri ne pokušaju utemeljiti kroatistiku kao studijski predmet. Ne samo da na njihovoj katedri nema kroatistike, već u ovom semestru (zimski semestar 2005./2006.) čak nijedan seminar ili predavanje nije posvećeno hrvatskoj književnosti, već samo drugim slavenskim nacionalnim književnostima. Ako ništa drugo, bilo bi za očekivati barem to da se na hrvatskome lektoratu koji pripada njihovoj katedri,³ hrvatski jezik zove svojim imenom. No ni to nije tako jer se svi tamošnji tečajevi hrvatskoga jezika zovu „i srpski”. Međutim, u komentarima tih „hrvatskih i srpskih” nastavnih jedinica riječ je samo o hrvatskome, a srpski se ne spominje. Razlog tomu taj je da komentare piše lektorica koja predaje hrvatski, a o nazivu svojih nastavnih jedinica ne odlučuje sama pa se u njima navodi „i srpski”. Iako lektorica u komentarima tvrdi da predaje samo hrvatski, na mrežnim stranicama u popisu djelatnika piše da je zadužena za „hrvatski/srpski”. Dakle, na lektoratu katedre njemačkih slavista koji bi za potrebe njemačkih „kroatista” ustrojavali Akademiju na Hvaru, hrvatski se jezik *mora* zvati „i srpskim” odnosno „/srpskim”. Njihova lektorica radi i na jednoj večernjoj školi, na kojoj predaje „hrvatski” („Kroatisch”). U više slučajeva večernjoškolski lektori

³ Lektorat se vodi pod katedrom za književnost, a ne pod katedrom za jezikoslovlje.

za „hrvatski” na sveučilištima predaju „srpskohrvatski” odnosno „ili/i srpski”. Trebalo bi razmisliti zašto je to tako, tj. zašto i kako su se brojni večernjoškolski predavači uspjeli izboriti da hrvatski jezik bude službeno priznat jezik na njemačkim večernjim školama. To sigurno nije išlo bez ikakva napora. Bilo bi zanimljivo saznati jesu li utemeljitelji Akademije na Hvaru uložili imalo napora da tako bude i na njemačkim sveučilištima.

Isto pitanje treba postaviti i vodećim hrvatskim strukovnim institucijama koje šalju svoje lektore na inozemna sveučilišta. Što su one do sada učinile da se u Njemačkoj na sveučilištima hrvatski jezik prizna onako kao što je priznat (zahvaljujući inicijativi pojedinaca) na njemačkim večernjim školama? Jesu li pokušale potaknuti njemačke slaviste na konačno raspuštanje „serbokroatistike” i na ustrojavanje kroatistike ondje gdje je to moguće? Čini se da do sada nisu primjereno reagirale čak ni na činjenicu da i njihovi djelatnici kao lektori u Njemačkoj drže tečajeve hrvatskoga pod „srpskohrvatskim” i sličnim imenima. Mogle su reagirati tako da javno prosvjeduju i da s dolaskom novoga lektora napišu voditelju katedre pismo u kojem ga uljudno mole da odluku o jezičnome nazivu lektorskih nastavnih jedinica prepusti lektoru, tj. da se lektoru ne umeće protiv njegove volje srpsko ime (u posljednje vrijeme i bosansko!). Naša su sveučilišta povezana ugovorima s njemačkim sveučilištima pa bi domaći kroatisti i na sveučilišnoj razini drugu stranu mogli primjereno upozoriti na problematiku. Takva bi reakcija mnogo značila lektorima koji su u inozemstvu izloženi neugodnostima. Štoviše, nakon nje više se ne bi moglo misliti da se domaća kroatistika prešutno slaže s onim što se događa u Njemačkoj. Pri formuliranju spomenutoga pisma autori bi si mogli pripomoći novijim njemačkim slavističkim priručnicima i znanstvenim publikacijama, jer se u njima hrvatski jezik gotovo redovito vrjednuje i imenuje kao zaseban, hrvatski jezik.

Unatoč razmjerno dobrom stanju u novijoj njemačkoj slavističkoj literaturi, pojedinci u Njemačkoj smatraju da na sveučilišnoj razini „serbokroatistiku” treba čuvati. Time se navodno čuva ustroj slavistike kao univerzalne discipline. Dotične pojedince nije uvijek lako razlučiti od onih što još uvijek žive u nadi da će na hrvatskim prostorima opet zalepršati jugoslavenske ili srpskohrvatske aveti prošlosti. Sagledavanja jednih i drugih o idealnome ustroju njemačke slavistike za njemačku su slavistiku višestruko štetna. Davorka Popadić-Schleicher iznosi u Vjesniku od 6./7. kolovoza 2005.⁴ podatak da katedru za južnoslavistiku u Berlinu na Humboldtovu

⁴ Riječ je o članku pod (uredničkim) naslovom Kroatistika na njemačkim sveučilištima u krizi. Diplomski i magistarski rad kroatisti pišu na - njemačkom, str. 62.-63. Glavni nastavni jezik na njemačkim sveučilištima njemački je jezik i sasvim je uobičajeno da se diplomski, magistarski i doktorski radovi pišu na njemačkome jeziku i onda kada su posvećeni drugim jezicima. Studijski propisi mnogih sveučilišta izrijekom navode da završni radovi moraju biti napisani na njemačkome jeziku. Dakle, tu nije riječ ni o kakvom pokazatelju je li kroatistika na njemačkim sveučilištima u krizi.

sveučilištu (u koju je ugurana i ungaristika) pohađa samo 80 studenata, što je malo s obzirom da u Berlinu živi 12 000 Hrvata. Izrazito slab odaziv Hrvata razumljiv je jer oni nikada nisu voljeli njemačke „južnoslavističke” katedre na kojima ne mogu studirati kroatistiku, već samo razne oblike „serbokroatistike”. Što će im danas diploma kojom se potvrđuje da su studirali navodnu „južnoslavistiku”, „serbokroatistiku”, „srpskohrvatski” ili neki „ili/i” jezik, a ne hrvatski jezik ili kroatistiku? Što se druge strane gospodarstvenoga vida tiče, sasvim je jasno da bi na tržištu rada bilo više mjesta za apsolvante ozbiljno ustrojene kroatistike nego za apsolvante raznih „serbokroatističkih” tvorevina s nejasnim i ideološko obojanim koncepcijama.

Sagledamo li te i druge čimbenike, zastrašujuće je s kojom se ustrajnosti u Njemačkoj sprječava razvoj kroatistike. Ministarstvo znanosti RH već je najmanje dva puta nudilo pojedinim njemačkim slavističkim katedrama financijsku potporu u svrhu ustrojavanja kroatističkoga studija (a djeluje pozitivno i na druge načine). Nijedna od tih ponuda nije prihvaćena, iako njemačka slavistika, prema vlastitim tvrdnjama, grca u financijskim problemima. Lavina problema pokrenuta je prije petnaestak godina, kada su njemačke financijske službe odlučile smanjiti novčane izdatke za slavističke katedre i institute u Njemačkoj. Za pokrajinu Baden-Württemberg „Landesrechnungshof” preporučio je npr. slavističku redukciju s pet sveučilišnih jedinica na jednu ili najviše dvije. Inicijativa je proteklih godina na svenjemačkoj razini rezultirala zatvaranjem pojedinih slavističkih katedara i/ili znatnim smanjivanjem njihova opsega.

Vjesnikova autorica govori i o najnovijem hrvatskom potezu kojim se pokušava pomoći njemačkoj slavistici i ujedno poboljšati postojeće stanje. Taj je potez pokrenulo hrvatsko Veleposlanstvo u Berlinu. Pozvalo je (13. svibnja 2005.) razne djelatnike njemačkih slavističkih katedara i neke druge zainteresirane osobe na sastanak na kojem bi se analizirao

„trenutačni položaj kroatistike odnosno slavistike na njemačkim sveučilištima u svrhu identifikacije i rješavanja konkretnih problema s kojima se svakodnevno susrećemo.”

Sastanak je održan 16. i 17. srpnja 2005. Odaziv je bio očigledno dobar, pogotovo od strane hrvatskih (i srpskih!?) lektora, što treba zahvaliti i činjenici da su im iz hrvatskoga državnoga proračuna plaćeni putni troškovi i smještaj. Potpisnici prijedloga o Akademiji na Hvaru pozivaju se na taj sastanak jer je na njemu netko dao poticaj za njezino osnivanje. Međutim, već sam naznačio, njemačkoj bi slavistici bilo korisnije razmišljati o tome kako ustrojiti kroatistiku u Njemačkoj, a ne razmišljati o tome kako njemačku kroatistiku hrvatskim novcem ustrojiti u Hrvatskoj i ujedno sprječavati njezin razvitak na njemačkim sveučilištima.

Savez visokoškolskih učitelja i učiteljica za slavistiku na sveučilištima Savezne Republike Njemačke jedina je organizacija koja može govoriti u ime njemačke slavistike onako kako to u načelu čine potpisnici prijedloga o Akademiji na Hvaru. Taj

je Savez u Münchenu od 4. do 6. listopada 2005. pod pokroviteljstvom bavarskoga Ministarstva znanosti, istraživanja i umjetnosti suorganizirao Devete njemačke dane slavista.⁵ U knjizi sa sažetcima predavanja objavio je bez ikakva komentara sažetak S. Kordić pod naslovom Jezik i nacionalizam u Hrvatskoj. U njemu se kaže među ostalim sljedeće:

Trenutačno se u Hrvatskoj primjećuje agresivni nacionalistički purizam, koji se služi jezičnom cenzurom. Zahvaljujući jezičnoj cenzuri, u priopćajnicama vlada popriličan kaos. Pravila prema kojima se usmjeravaju jezični cenzori, diletantska su, subjektivna i šovinistička. Pri jezičnoj cenzuri nema kriterija ni sustava. Obuhvaćaju se pojedine riječi, a da se iz toga ne mogu izvući pravila. Svaka riječ ili sveza može biti pogođena jezičnom cenzurom. Pri tome je već dovoljna sumnja da bi podrijetlom mogla biti srpska, ruska, starocrkvenoslavenska, slavenska, turska, njemačka, engleska, romanska, međunarodna ili iz razgovornoga jezika. Crna lista jezičnih cenzora usmjerena je protiv opće jezične uporabe. Jezik u Hrvatskoj stvarno pati zbog ideološko forsiranih zahvata jer se osiromašuje gubeći mnoge izražajne mogućnosti. Pri tome jezična cenzura u biti nema svrhe: hrvatska je nacija nastala otprilike prije 80 godina, a hrvatska nacionalna država pred 14 godina. Drugim riječima, sve što nacionalni pokret može ostvariti, već je ostvareno i bez isključivo hrvatskoga jezika. To jezične cenzore ne zanima, isto kao ni činjenica da jezična cenzura nije uskladiva s temeljnim načelima demokratske države. Trenutačna situacija u Hrvatskoj pokazuje da se racionalizacijski zahtjevi demokracije nalaze u stalnome konfliktu s mitom nacije koji je nabijen emocijama.⁶

Citirana serbokroatistica podrijetlom je kroatistica iz Hrvatske. I ona bi uskoro mogla postati članicom planiranoga njemačkoga povjerenstva koje bi odlučivalo o Akademiji na Hvaru. Pridružiti će joj se sigurno i oni koji su omogućili objavljivanje njezina citiranoga teksta u publikaciji službene vrste.⁷ Takvi znanstvenici uskoro bi mogli utjecati i na zbivanja u domaćoj kroatistici. Vrata bi im mogla otvoriti nakana da (i) kroatistički projekti pri Ministarstvu znanosti Republike Hrvatske prolaze međunarodnu recenziju. Hrvatskoj je znanosti po pitanju međunarodne recenzije svakako mjesto u Europi, no za sada je, na žalost, zbog opisanih (i srodnih neopisanih) razloga međunarodna recenzija razumna samo onda kada je riječ o znanostima kao

⁵ O prijašnjem 7. skupu usp. moj rad: Hrvatski jezik i VII. njemački slavistički dani u Bambergu, *Jezik*, 45., 2., 1997., str. 76.-80.

⁶ Prijevod iz njemačkoga („Sprache und Nationalismus in Kroatien“): Programm. 9. Deutscher Slavistentag, München: Verlag Otto Sagner, 2005., str. 106. (http://www.slavistentag2005.lmu.de/sw_8.html).

⁷ Na stranici s ISBN-podatcima navodi se kao pokrovitelj bavarski ministar znanosti. Kao organizator naveden je osim Saveza visokoškolskih učitelja i učiteljica za slavistiku na njemačkim sveučilištima također i Savez njemačkih učitelja ruskoga jezika. Kao izdavač knjižice i tehnički organizator slovi Münchenski Institut za slavensku filologiju. Na posebnoj su stranici sa zahvalom istaknuti Bavarsko državno ministarstvo za znanost, istraživanje i umjetnost, Münchensko sveučilišno društvo, nakladnik Otto Sagner München i Fakultet za jezikoslovlje i književnost.

što su matematika, fizika, kemija, biologija. U „nacionalnim” znanostima, posebice u kroatistici, mogla bi lako postati zlokobnim korakom k bezuvjetnoj kapitulaciji pred inozemnom „serbokroatistikom”.

Primjereno rješenje kroatističkih problema u Njemačkoj započet će tek onda kad se ukine ideološko stajalište njemačke slavistike da se hrvatski lektorati i hrvatske lektorske nastavne jedinice *moraju* imenovati i srpskim imenom.⁸ Završni korak u tom procesu opisao je Leopold Auburger već prije nekoliko godina. Iako je riječ o najistaknutijem njemačkom kroatistu, on nije bio pozvan na spomenuti sastanak u Berlinu. Auburger kaže:

„Povoljno bi rješenje toga problema moglo izgledati tako da kroatistika u Njemačkoj punim opsegom istraživanja i nastave bude zastupljena najmanje na jednome, ali bolje na dvama sveučilištima. Na dvama bi se ili trima daljnjim sveučilištima trebalo redovito predavati i istraživati izabrane bitne kroatističke teme u skladu s odgovarajućim temama drugih zastupljenih pojedinih filologija slavenskih zasebnih jezika. To bi bio prvi i najosnovniji korak njemačke slavistike kojim bi mogla pokazati da prihvaća kroatistiku kakva ona jest, naime kao zasebnu i visoko razvijenu slavensku filologiju velike i stare tradicije.”⁹

Tu je opisan cilj kojemu treba težiti njemačka slavistika i oni u Hrvatskoj kojima je stalo do boljitka kroatistike u Njemačkoj.

Ako u redovima njemačke slavistike i dalje ne bude spremnosti za rješavanje postojećih problema, Republika Hrvatska morat će na višim državnim razinama u skladu s Ugovorom o kulturnoj suradnji između Hrvatske i Njemačke raščistiti neka načelna političko-pravna pitanja, npr., u kojoj je mjeri dopustivo lektorima nametati izraze „srpskohrvatski”, „hrvatski i/ili srpski” kao naziv hrvatskoga jezika. Ujedno će naše strukovne institucije u dogovoru s onima koji poznaju stanje u njemačkoj slavistici (i „serbokroatistici”), tražiti daljnje mogućnosti da se ostvari postavljeni cilj.

Ako se u Ministarstvu znanosti procijeni da si pored dubrovačke kroatističke škole možemo dopustiti još jednu sličnu kroatističku i/ili kroatološku školu, treba ju osnovati i koordinirati rad obiju ustanova. Njemačka nam je važan privredni partner i prijateljska zemlja. Ima dobrih izgleda da se u njoj uskoro razvije razgra-

⁸ Usp. o tome moje radove: O hrvatskome jeziku i kroatistici u suvremenoj njemačkoj slavistici. Prilog diskusiji o ustroju njemačke slavistike, *Filologija*, 35., Zagreb, 2000., str. 65.-83.; O serbokroatizmu u suvremenoj njemačkoj slavistici, *Jezik*, 48., 4., 2001., str. 121.-132.; Još jednom o serbokroatizmu u suvremenoj njemačkoj slavistici, *Jezik*, 48., 5., 2001., str. 182.-192. Leopold Auburger posvetio je knjigu serbokroatizmu i njegovu odnosu prema hrvatskom jeziku: *Die kroatische Sprache und der Serbokroatismus*, Ulm/Donau, 1999.

⁹ Leopold Auburger: *Razvoj kroatistike i njezino sučeljavanje sa serbokroatističkim zamislama njemačke južnoslavistike*, *Filologija*, 35., Zagreb, 2000., str. 1.-23., str. 19.

nata sveučilišna kroatistika. Stoga bi nova ljetna škola uistinu trebala biti širom otvorena za polaznike s njemačkoga govornoga područja. Međutim, ona ne može biti isključivo njemačka kroatistička škola. Izvan njemačkoga govornoga područja već postoje inozemni kroatistički studiji, čiji polaznici zaslužuju ravnopravan odnos. Zbog toga i zbog drugih razloga pri utemeljenju te škole kao pravna strana ne mogu nastupati njemački slavisti. Nova ljetna škola na Hvaru ne smije postati eksteritorijalnom podružnicom njemačkoga visokoškolskoga (serbokroatističkoga) sustava koju financira Hrvatska.

Sažetak

Mario Grčević, Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb

UDK 811.16:821.16, stručni članak

Primljen 1. prosinca 2005., prihvaćen za tisak 10. siječnja 2006.

Falsche Entwicklung der deutschen Slawistik

Im Artikel wird der aus den Reihen der deutschen Slavistik kürzlich erbrachte Vorschlag erörtert, auf der Insel Hvar eine Sommerakademie für deutsche Kroatisten zu gründen. Trotz solcher Vorschläge wird an deutschen Universitäten die Entwicklung der Kroatistik verhindert. Zu diesem Zweck werden z.B. den kroatischen Lektoren als Bezeichnungen des Kroatischen verschiedene zweiteilige Benennungen wie "Serbokroatisch" oder "oder/und Serbisch" aufoktroiert.